

se križale solnce in luna, dvojne „velike luči nebá“, namesti da bi vsaka sledila svojo odločeno pot, — se jima je vidila pravilnost nebeškega reda zmotena, in toraj je morala cesarska vlada najti njeni vzrok in ga ljudem pojasniti v slikah. Solnčno mrknjenje se jima je vidilo po tem takem nebeška prikazen, cesarju namenjena.

Kadar so namreč naznanili cesarjevi zvezdoznanci solnčno mrknjenje, pripravili so se na to prigodbo vladar in najvišji uradniki („mandarini“) ter se postili. Tistega dne so se zbrali vsi mandarini, oblečeni v uradniško obleko, oboroženi z lokom in pušico pred cesarsko palačo, in pričakovali prikazen stojé okoli velicih miz, na katerih so ležale narisane podobe mrknjenja. V tistem hipu, ko začne solnce mrkniti, pokleknejo vsi in se z obrazom dotaknejo zemlje. Cesar začne bobnati na „gromnem bobnu“ (Donnerdrommel), in ravno takrat ustrelijo mandarini s pušicami, da bi pomagali luni. — Potem se prične preglasno bobnanje po celem stolnem mestu Peking, ker mislijo prebivavci, da bodo s tem luno oteli „drakonu“ ali „lintvernu“ (namreč solncu), ki misli luno požreti.

Čeravno mandarini dan današnji poznajo natanko vzroke solnčnega mrknjenja, vendar ostanejo zvesti starim šegam.

Leto prične se pri njih vselej z mlajem določenega mesca (chong-ki).

Kaldejci in Egipčani.

§. 3. Do večje stopnje omike v ti vednosti so dospeli Kaldejci, kateri so bili po soglasnim mnenju učenih le duhovni in učeni stan, in ne, kakor se je nekdaj mislilo, narod prosti.

Od visočin stolpov, ki so bili posvečeni maliku Belu, so opazovali več stoletij pred kraljem Aleksandrom Velikim solnce, luno in planete. Oni so vedili veliko časa poprej kakor Grki, da pride pri luninem mrknjenju luna v senco zemlje. Oni so bili, ki so najprvi opazovali lunino mrknjenje leta 720. p. Kr. 19. marca.

Dela Egipčanov na tem polji so bile tako obširne in stare, kot Kaldejcev, le se jih je veliko pogubilo. V njih letopisih je bilo zapisanih 373 solnčnih in 832 luninih mrknenj. Ker ste te dve številki, gledé števila mrknenj v 12–13 stoletjih (na enem in istem obnebj) v pravi razmeri, moramo razviditi iz tega, da so zares opazovali te mrknjenja. Po tem takem so opazovali 16 do 17 stoletij pr. Kr. lunine in solnčne mrknjenja.

Grki.

§. 5. Znanost starodavnih narodov ni se sukala okoli vprašanja: „zakaj“, temveč se je gibala le na polji pripovedovanja in osebnega mnenja, dokler ni po Grkih se prikazala prava luč, ki je pojasnila važno vprašanje: „zakaj in kako?“

Da pokažemo zdatno gibanje grškega zvezdoznanstva, naj tukaj le povemo, da so se bližali z veliko natančnostjo določenju daljave lunine od zemlje in njene velikosti. Prvaki v zvezdoznanstvu so bili:

Aristarh, rojen na otoku Samo (okoli leta 264 pr. Kr.) je našel, da je luna od zemlje 50 zemeljskih polipremernikov (Halbmesser) daleč, da je polopremernik lune tretji del zemljiškega.

Hipparh, rojen v Nici (okoli leta 160 – 125 pr. Kr.), „oče zvezdoznanstva“ je nastopil še višo stopnjo ter rekel, da je luna 62 do 72½ zemljiških polopremernikov od zemlje daleč. Polopremernik zemlje je njemu 1095 milj, lunini pa 3⅔krat manjši, namreč: 299 milj; njena daljava od zemlje 54.750 milj.

Pozidoni iz Sirije rojen (leta 103 pr. Kr.), pravi, da je luna 45.000 milj od zemlje daleč.

Verjetno nam je, da si je Talez iz Mileta (ki je

živel v sredi 7. stoletja pred Kr.) iskal pri Egipčanih dotične znanosti, da je prerajtal solnčno mrknjenje, katero se je takrat primerilo, ko sta se borila Ciaksarez, mediški kralj in Aliatez, lidiški kralj leta 585 pr. Kr. — Talez je po dokazu Herodota iz Halikarnasa (leta 484 pred Kr., umrl 408 pred Kr.) „očeta zgodovine“ naznanil Joncom omenjeno mrknjenje, katero je premenilo „dan v noč“, in oviralo po tem takem bitvo Medijanov in Lidijev (Joncov). Talez je tudi učil, da luna zakrije solnce in ga tako otamni, — da je luna iz zemljiških prvin.

Rimljani.

§. 6. Rimljani niso vedili nič bolj natančnejega o luni, o planetih in zvezdah, memo Grkov, od katerih so si pridobili vso vednost. Kakor vsi omikani narodi starega veka, si tudi Rimljani niso upali natančneje pogledati v skrivnosti: „kako in zakaj“, kar celó možjé iz njih srede ne tajijo. „Prišel bo čas, v katerem se bodo čudili naši mlajši, da nismo umeli tako razločnih reči“*) — pravi slavni Luci Seneka, rojen v Kordubi na Španjskem kmali po Kr. rojstvu, umrl leta 65 po Kr., ko je bil Nero rimski cesar.

Luna, ki je po dokazu računarjev (matematikarjev) za polovico manjša od zemlje, preteče tisti prostor kot solnce; ali, zdaj blizo solnca, zdaj od njega bolj oddaljena, daje od solnca posojeno luč na zemljo, in se nam kaže v različnih premenih. Dalje otamnuje luna, prisedša zad ali pred solnce, njegove žarke, in kadar pride v zemljino senco, solncu nasproti, in kadar je zemlja med ali pred luno gledé solnca, se otamni“ — pravi Ciceron, slavni govornik Rimljanov (rojen leta 106 pred Kr., umrl 44 pred Kr. v knjigi: De Natura Deorum l. II. c. 40). (Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

0 slovenskem naglasku ali akcentu.

Spisal Podgorski.

Lani je, o pretresovanju parlamentarnega jezika našega, bilo izrečeno upanje, da se najde tudi nekdo, ki nam pomore premagati težave, ktere ustanovi parlamentarnega jezika različno naglaševanje napravlja. Od tiste dôbe sem bil jel marljiveje premišljevat o naglasku našega narečja, poslušal sem pazljiveje narod raznih krajev, prebiral sem iznovega južnoslavenske pisatelje, ki so pisali o naglasku: Karadžiča, Daničiča, Ant. Mažuraniča, ktere sem poznal po nekoliko že odpred, in primerjal jih z govoricu našega naroda, in naglaševanjem naših slovničarjev, posebno Metelkota, Murkota, Danjkota itd.

Tako sem bil našel, na svojo neizrečeno radost, da je naglasek, ki vlada na slavenskem jugu, to je v narečjih kajkavskem, čakavskem in štokavskem, po svojem bitji, namreč v teži in meri besed samo eden, in da se njih različnost, obstoječa v tem, da se naglasna teža razno izrazuje, ravná v vseh treh narečjih po enem istem nepremeljivem pravilu. Kdor vé to pravilo, in pozná naglasek, to je, besedno težo in mero samo enega narečja, on vé in pogodi precej in s popolno gotovostjo tudi naglasek družih dveh narečij. Razteza se ta sorodnost v naglasku še celó na narečje rusko.

Iz djanske te resnice, ktere se bodo častiti bravci skoraj prepričali, lahko je viditi, kako važno je poznanje naglaska za učenje slavenskih narečij in naše midsobne vzajemnosti.

*) „Veniet tempus, quo posteri nostri tam aperta nos nescisse mirentur.“ S. Nat. Quaest. l. VII. c. 25. Pis.

Od koristi, ki od znanja, kako se naglašuje prav in po naravi jezиковi, dohaja pesniku in govorniku, govoriti, bilo bi odveč, ker je samo po sebi očitno, da brez tega znanja umetnost njegova popolna in dovršena biti ne more. Pa tudi jezikoslovec težko prebó brez natančnega poznanja naglasnih postav. Koliko je jezikoslovnih prikazni, ki se edino po naglasku razjasniti dajo!

Ne morem se tedaj zdržati, da ne bi očitno razglasil zvedeb in skušinj svojih zastran naglaske, čeravno živo čutim, da moje misli o tej reči niso še popolnoma dozorele; zakaj pri nas sedaj o naglasku pisati ni še lahko delo; mi imamo pred seboj še po večem samo celino; tudi bi človek moral imeti priliko, poslušati po raznih krajih narodno govorico, kar meni do zdaj še ni bilo prav mogoče.

Toda ako dosežem samo to, da bodo jeli še drugi o tej reči misliti, zbudjeni bodi si po mojem pravem, bodi si krivem trjenji, jez bom čisto zadovoljen. Opomniti moram le še to, da primeri, ki jih podajam, niso moje zmišljije, temveč so vzeti skoz in skoz iz slišane národne govorice.

In zdaj delo na vidilo!

I. Kaj je naglasek (akcent)? kolikovrsten je v slovenskem jeziku in kako se zaznamenuje?

Človek, kadar govori, péha ali suje sapo iz pljuč in udarja ž njo z neko silo ob svoje govorila. Tako postajajo zvoki ali glasovi sploh, ki jih potem govorila naše razčlenjujejo in predeljujejo v glasove slovenskega jezika.

Tista sila ali moč, s katero poganja človek sapo iz pljuč, da bije ob govorila, je naglasek ali akcent v širjem pomenu.

Ako ne pahneš sape iz pljuč, ne dobiš nobenega zvoka ali glasa, niti najkrajšega, najslabšega ne.

Toraj mora vsaki samostalni glas, ki se izgovarja sam za-se, ne v družbi družih, imeti svoj naglasek.

Kadar se pa združi več glasov v eno enoto, to je, v besedo ali stavek, tedaj se izgovarja v besedah po navadi, v stavkih pa včasih, z naglaskom samo en glas; vsi drugi se pa k temu pridružijo ali prislonijo brez naglaske ali vsaj slabeje naglašeni.

To je naglasek v ožjem pomenu.

Sapa se v enih besedah pahne hitro iz pljuč, da buši nagloma in trdo v govorila; usta se bolj stisnejo, glas je oster in visok; v drugih besedah se pusti sapa bolj polagoma na govorila; ona jih udari slabeje; usta se bolj odprejo; glas je mečji, širji in globljeji.

Naglasek prve vrste bom imenoval ostri; druge vrste pa mehki.

Za primer ostrega naglaske vzemimo: pot (ki teče od obraza); daj (dati) čaj (čakaj), bodem (biti), črevelj, prava, rena, ura, bije, pesem, jutro, češnica, solnce, Meta (ime);

za primer mehkega pa: pot (za hoditi), bodem (bosti), moj, mlaj, kralj, glava, daj (dajati), moja, stena, rebro, konec, pletem, meta (zelišče).

Glas, na kateri pada naglasek, je ali dolg (-), ali kratek (.), in potem se deli tudi naglasek v dolg in kratek.

Dolg je naglasek na pr. v besedah: grād, pōt, dāl, glāva; kratek pa v besedah: rād, bōb, pādā, znāl.

Imamo tedaj v slovenskem jeziku čveteren naglasek:

1. oster in dolg (grad);
2. oster in kratek (rad);
3. mehke in dolg (glava);
4. mehke in kratek (dala).

Rekel sem, da se naglasek slovenski, kakor se bomo pozneje prepričali, kar se tiče teže in mere, to je, ali je oster ali mehke; dolg ali kratek; nikakor ne loči od hrvaško-srbskega (čakovskega in štokavskega) naglaske; zato mislim, da bo tudi najbolje, naravi in vzajemnosti naši najprimerneje, ako privzamemo za-nj tudi tiste znamenja, kakor so pri naših južnih bratih v navadi. Rabil bom tedaj v tej razpravi, kakor Ant. Mažuranić v svoji hrvaško-srbski slovnici od leta 1856 za naglasek sledeče znamenja:

1. za ostri dolgi: ´ (grád);
2. za ostri kratki ` (rād);
3. za mehke dolgi ^ (glāva);
4. za mehke kratki ` (dāla).

Da bodo častiti bravci imeli več priložnosti, primerjati razne naglaske, in tako razločevati enega od drugega, naštejem tu še nekoliko besed za primer naglaske:

a) ostro-dolzege: dóm, móst, Bóg, strán, láž, kóst, lép, nág, pét, káj? tó, znám, zláto, (od) gráda, (z) lépa; na náglem, na glávo (v tožilniku), kúp (kupíti).

b) ostro-kratkege: gād, krüh, brät, miš, kmēt, dēd, čas, küp, sküpaj, polh, svēt (světovati), kröp, slāb, sīt, növ, sēdem, ösem, kār, Läh, üra, vëra, säja, sēja, mēra, zāba, lipa, šipa, bëra, črēsnja, kröšnja, söl, zino, söva, gēba, säpa, vrāna, brāna, luknja, naš, vaš, dēlo, dēlam, sēdem, pēkel, znōva ali znōvu; z dōma ali z dōmu, od Bōga, zlō, dnō, srēbro, pēsem, črēvljice, dēlamo, bōb, slōn, stōl, läz, dōben, drēgam, plēzam;

c) mehko-dolzege: krālǰ, kríž, hrást, rēp, Rím, grēh, bēl, pēti, sēsti, mōj, mrēti, stāti, dām, vēm, cērkev, lōka, mōka, rēka, hvāla, trāva, zīma, rōka, dōga, Sāva, stēna, sōdim, hvālim, strēzem, zīdam, mēčem, dājem, stōj! prēlaz, prīsad, nārod, sōršica, sōsed, grōzdje, pērje, sādje, vrēme, plēme, mlēko, zvēzda, pōdfāra, Mokrōnog, nāgnem, v mrāku, v mēhu;

d) mehko-kratkege: vōda, gōra, igra, igla, sēstra, žēna, dōbra, mōja, nēsem, pēčem, plēla (plētla), öves, jēsen (drevo), jēzik, mētla, nōsil, hōdil, jēklo, māslo, pšēno, vretēno, gūmno, kōzel, mākнем, gānem, iščem, bōba, stōla, slōna, läza, v kōsti, v nōči.

Da razloček med ostrim in mehkim naglaskom laglje razumemo, razdelimo si naglašeni glas v dve polovici (graad, glaava), pa ako udarimo s sapo prvo polovico, naglasek bo oster: gráad; ako udarimo drugo, on bo mehke: glaáva.

Dolge glasove dobivamo po navadi, kadar se stopita dva glasova v enega; in potem, ali je bil prvi od nju naglašeni, ali drugi, biva sestavljeni glas oster ali mehke. Tako je na pr. iz stojāti, stojāl postalo: stāti, stāl; iz dējem, znājem pa dém, znám.

Tudi kadar na glasnico nasledujete dve soglasnici biva glas dolg, vendar se naglasek v tem primerljeji po navadi ne menja, na pr.: bërba, lōnca, od bëra, lōnec.

Prosti narod mnogih slovenskih krajev ima navado, da glasnicam, mehko naglašnim, **j** ali **v** predstavlja, ostronaglašnim pa zapostavlja.

Tako se govori: njesem, bvodem, sjukno ali sükno namesti nēsem, bōdem, sükno in rejpa, Bovh ali Buh, skojzi, skovzi ali skuzi, pujstil ali püstil namesti rēpa, Bóg, sközi, püstil.

V nekterih krajih, ki glasnice celó vlečejo, govore mehke kratki **o** in **e** kakor **a**. Tako: aves, agenj, sastra in s predstavljenim **j**: sjastra namesti öves, ögenj, sēstra.

Opomba 1. Buh, skuzi, je iz Bovh, skovzi postalo po istem pravilu, kakor kmētū, krājcarjū nam. kmětov, krājcarjov. Iz **ov** je postalo **u**.

Pri tem pred- in zapostavljanji mi se dozdeva,

kakor da bi si tudi narod razkrojival glasove v dve polovici, ter bi si nastavši med njima zev (hiatus) izpolnjeval z rečenima soglasnicama **j** in **v**, kakor da bi govoril ne-j-èsem, bo-v-òdem, rë-j-epa, samo da nena-glašeno glasnico kakor polglasnico izgovarja, namreč: n̄-j-èsem, b̄-v-òdem, r̄-j-̄pa (nèsem, bòdem, rēpa).

Opomba 2. Ako ti je, dragi bravec, v začetku težko razločevati v govorici ostre in mehke glasove, naj te to ne straši; samo tanko poslušaj in primerjaj glasove med seboj, in porok sem ti po lastni skušnji, da sčasoma vsak glas brez težave razpoznaš, ker je ta razloček trdo ukoreninjen v slovenskem ušesu.

(Dalje prihodnjič.)

Naznanilo zavoljo „Cvetja.“

Za drugo šestko „Cvetja iz domačih in tujih logov“ (vezek 10.—15.) se je oglasilo že nekaj čez 500 naročnikov, torej več kot je bilo iztisov npravljenih. Da se pa more vsem naročnikom ustreči, dalo se bo 10. vezka še toliko iztisov napraviti, kolikor se do konca tega mesca prejemnikov oglasi, bodo si pri „Glasnikovem vredništvu“ v Celovcu ali pri častitih gospodih, ki blagovoljno naročnike nabirajo ali pa pri naznanjenih knjigarjih po slovenskih in drugih mestih. Cena vsacemu vezku (brez poštnine) je 25 nov. krajc., po bukvarnicah 32 kr.; kdor pa hoče vseh 6 vezkov, poštnine prostih, naravnost po pošti prejemati, naj pošlje 1 gold. 80 kr. — Pri tej priložnosti naznanjamo, da se more še okoli 30 iztisov letošnjega „Glasnika“ št. 1 in 2 s prilogo dobiti. Poznejim naročnikom se ne bo moglo z vsemi letošnjimi listi postreči.

V Celovcu 14. sveč. Vredništvo „Sl. Glas.“

Slovenija oživljena.

Zložil Janez Bile. *)

Vodnik,
Coiz,
Linhart.

I. Nastop.

Soba v Coizovem gradu; Coiz na okno pogleda ter govori:

Coiz.

K zapadu solnce se pomika,
Zlatí snežnikom našim glave.
Planine čeda že zapušča,
Škrjanec večerno pesem poje
Iskaje v rosni travi gnjezda.
Naložen voz domu se maje,
Za njim pa stopa koscov truma.
Večer je že — in še s planine
Prijatlov ni. Mudita dolgo
Po strmih gorah in pečinah
Se vrla sina domovine.
Podoben čbéli je moj Vodnik,
Podoben mravlji je moj Linhart:
Vročine, mraza ne poznata,
Se truda, pota ne bojita,
Da le nasitita si želje

Se usede. Ko zagleda Linharta in Vodnika, jima hiti naproti

II. Nastop.

Coiz.

O dobro došla Vodnik, Linhart!
Že dolgo tukaj vaji čakam,
V skrbeh sem bil, da vaj' nesreča
Na gorah strmih je zadela.
Pa zdaj pozabim vse, ko zopet
Prijatla vidim v svojem gradu.

Vodnik.

Kako povrnem, skrb, ljubezen,
Kako poplačam Vam dobrote,
Ki mi skazujete jih vedno?

Coiz.

Le majhne so in te mi vrneš,
Če vedno kot doslej mi zvesto

Prijateljstvo ohraniš v srcu.

Vi Vodnik pravi sin ste Krajne,
Ki gorko svojo mater ljubi;
In Tone Linhart enih misli
Je, kakor vi, ker vaju veže
Ljubezen do dežele kranjske. —
Jez pa dolžan sem tej deželi
Vse, torej kar ukazujem sinu,
Naj bo tud' materi podano.
Kaj ste prinesli Linhart s hribov?

Linhart.

Marsiktero s čela kapljo znoja
Obrisala sva dans na gorah.
Pa trud obilo je poplačan,
Ker zlo, gospod, bom obogatil,
Bogato zbirko našo.

(Kamnje po mizi razloži; Coiz ga ogleduje.)

Menda

Še tacih kamnov vendar nima.

Coiz.

O hvala! Lepa hvala! Bistri
Kristal je to; to amonita
So koščiki; to je navadni
Apnénik beli; to karniol je;
To pa ahat, to apatita
Je mali košček. Okamnjeno
Kje ribo ste dobili čudno?

Vodnik.

Kamnito glejte kost živali,
Ki pred potopom je živela,
Pa bolj ko kamnje, bolj ko ruda,
Nabrana po planinah strmih
Blagó me veseli sobrano
Med ljubim narodom slovenskim.
O mili narod, kaj zakladov
Med sini tvojimi je skritih,
Ki čakajo, da roka pridna
Jih reši, ter na dan pripelje.
Zapisal sem besed in rekov
Veliko po vaseh bohinjkih:
Koristile mi bodo skoraj.

Linhart.

Po hišah hodil je in prašal,
Kak mnogovrstno imenuje
Orodje kmet, kak ti ali umi
Se roži po domače pravi.
Iskal je skrbno pesem starih,
Ki dedov naših vrle dela
Nam oznanjujejo. Nabiral
Povesti stare je, ki vero
In šege kažejo očakov.
Se smejale so stare žene,
Ko jih pazljivo je poslušal
Gospod, častitljivi duhovnik.

Coiz.

Vi Vodnik mož ste, ki ga treba
Je v zdanjih časih domovini.
Vi zvezda ste, ki dōbo lepšo
Deželi kranjski oznanuje.
Deželo to nihče ne ceni,
Ki zibel vaših je očakov.
Vaš jezik nihče ne spoštuje,
In ptuje učiti se ga noče —
Rojaki vaši, vaši bratje
Al cenijo ta dragi biser,
Ki jim ga Stvarnik je podelil?
O Bog! kam rod je ta zabredel,
Sramujejo jezika svoj'ga
Se Kranjci in teptajo z nogo,
Kar vsim najdražje biti mora.
Kar mati Kranjcom je pustila,
Zavrgli so in le po ptujem
Stegujejo roké! Al slovstvo
Slovensko se razvija, raste? —
Ko vsim narodom že cvetlice
V najlepšem cvetu so, je njiva
Slovenska mila neorana,
Je neorana, ne obsjana;
Le trnje raste in koprive
Po travnikih nam zelenijo.
Jih solnce svitlo ne obseva:
Meglé zakrivajo ga temne.
Le ene rožce ni na vrtu,
Da bi srcé razveselvala.

In pesnika noben'ga lira
Triglava vrhov ne prepeva,
Savice vira ne pozdravlja,
Vodnik, Linhart! Al še dalje
Bi križem mi roké držali?

Vodnik.

Častil sem vedno Vas možaka,
Al zdaj, ko te besede slišim
Iz vaših ust, Vas občudujem.
Naj rudečica, sini Slave,
Oblije lice vam, ker ptujec
Deželo vašo bolj spoštuje
Kot vi; jo ljubi, jo ljubiti
Uči in ukazuje.

Coiz.

Vodnik!

Dolžnost je naša to.

Vodnik.

Previdnost Božja naložila
Mi skrb za dušni blagor Kranjcov,
Da vodim jih, da pot jim kažem
Tjé v večno, pravo domovino.
Na srcu mojem pa je vedno
Mem večne, sreča časa bratov.
Da se omika rod slovenski,
Da v bukvah najde hrane dušne;
Da med omikane narode
Stopiti sme, sem želel vedno.
Dežela tužna, kje možak je,
Ki dal ti bo dobrotno roko,
Pamagal ti, te s praha vzdignil?
Ta misel mi je up kalila.

Linhart.

Ta mož je najden že. Pokazal
Je sam srcé, ki le domovju bije:
Ta mož je Coiz.

Coiz.

Sloven'c po rodu
Scer nisem; al sercé slovensko
Mi v persih bije. Vedno ljubim
Bogati jezik, v katerem Dante,
Petrarka, Taso je prepeval,
In domovino krasno milo,
V kateri zmérom solnce sije
Na travnike zelene vedno,
Kjer oljka se z limono druží,
Objema trta pomorančo.
Deželo krasno vedno ljubim,
Ki sedež je očetov svetih,
In zibel slavna mož preslavnih.
Pa Bog mi dal domovje drugo,
Ki ravno tak' ga čislam in spo-
štujem:

Deželica je to slovenska.

Slovenske matere sinova!

Vzemita v družbo me za brata,
Da z združeno močjo začnemo
Buditi domovino drago.

Vodnik.

Kak bi Vam željo to odrekla,
Ki srce jo je razodelo,
Za blagor domovine vneto!
Z veseljem vzameva Vas v družbo;
Sej vi ste mož, po katerem davno
Srcé je moje hrepenelo.
Da Vas objamem dovolite,
Da Vas prijatela pozdravim.

(Ga objame.)

Linhart.

Uzhaja zora lepših časov.

Coiz.

Veselja dan je dans napočil.

Linhart.

Srcé veselja se raduje.

Vodnik.

Bog blagoslovi zvezo našo!

Coiz.

Obema Stvarnik je podelil
Modrosti dar in učenosti.
Darvala Vam je Vila liro
Moj Valentin; obilo meni
Gospod podal je premoženja:
Z veseljem vse, karkolj imamo,
Domovju v prid v korist podamo!

*) Dramatična scena v slav. „besedi“ 2. sveč. Vodniku na čast npravljená v Ljubljani.

O slovenskem naglasku ali akcentu.

Spisal Podgorski.

(Dalje.)

II. Kako se naglasek premiče, in kaj je ritem (rhythmus)?

Vidili smo dozdej, kako se ostri in mehki naglasek v izgovoru razločujeta. Ali zdaj čem pokazati, da ta dva naglaska po svojem rodu ali postanku nista dvoje, ampak eno ter isto bitje, ter da raznoličnost prihaja samo odtod, da se je isti naglasek prestavil na drugo mesto.

Ima namreč naš slovenski jezik to svobodo, da naglasek iste besede lahko premakne ali od začetka proti koncu, ali od konca proti začetku, ter naglasek postaja, čim bliže je konca, tem ostreji, in čim dalje od njega, tem mečji.

Tako biva naglasek, ki je na zadnjem slogu, oster; na predzadnjem mehke; in ki je na predzadnjem oster, na tretjem od konca mehke. Vzemimo za primer glagol: dajem, dajati.

Ako naglasim konec, moram ga izgovoriti ostro: dajem, dajesh, dajeh; ako odmaknem naglasek na predzadnji slog, izgovarjam mehko: dâjem, dâjesh, dâje. Nedoločivnik izgovarjam: dajâti ali dâjati, in izpustivši končni i: dajât ali dâjat.

Tako govorimo: grenkâ, pijem, mojeh, in: grênka, pijem, môje; potem: engâ (enegâ), mojegâ (mojegâ), pa tudi: ênga in ênega; môjga in mojêga.

Ravno tako postaja iz mehkega naglaska oster, ako se premakne za en slog proti koncu. In nedoločivnikov: pêči, rêči, plêsti biva, ako končni i odvržemo: pêč, rêč, plêst in v namenivniku (supinu) celó: pêč, plêst.

Premiče se pa naglasek vselej po tej razmeri, da, gredê od konca proti začetku, iz ostrega dolgega postaja ostri kratki, iz ostrega kratkega pa mehki. Tako na priliko: iz pomôč, korên, na-mé, za-sé biva: pômoč, kôren, nâ-me, zâ-se; iz: pisâti, poslâl, na tlâ pa: písati, pôslal, nâ-tla.

Sploh se mehki naglasek, kadar stoji na koncu, kaj rad spremeni v ostri kratki.

V glasovih, po naravi kratkih, dogaja se ta sprememba skoraj brez izjeme.

Tako: bôb, krâj, stôl (namesti bôb itd.) v rodivniku: bôba, krâja, stôla.

V glasovih dolzih pa le včasih; na pr.: rêp in rêp, v rodivniku: rêpa.

Tako tudi: vrôč in vrôč, gredô in gredô; vodê in vodê (rodivnik); potôp, pokôp, v rodivniku: potôpa, pokôpa.

Kadar se pa mehki naglasek na koncu poostri, to se on potem nič ne razločuje od ostrega, in odskakuje, kakor ta, za en slog nazaj.

Na pr.: vòde, grêdo, pòtop, pòkop; ravno tako: pòtok, prêlaz, nârod, nâhod itd.

Opomba 1. Kadar naglasek ostri kratki odskoči na predlog, tako ga rad raztegne, čeravno je drugače ta po naravi kratek. Tako: prêlaz, nârod, nâhod, pôdfara, sôséd, nâ-tem; namesto kratkega: prê, nâ, pôd.

Opomba 2. Podoba je, da so nekdej vsi mehki glasovi v končnicah bili dolgi. Tako neki govore Čakavci še dandanašnji: bôb, krâj. Pri nas se je obdržal dolgi mehki, na drugače sploh kratki končnici v besedah: kogâ, onegâ. Primeri tudi: potôpa, pokôpa, prelâza. Dandanašnji so se taki glasovi pri nas, kadar stojé na koncu, po večem poostri.

Jaz bi se predrznil trditi, da mehki naglasek ni prvobiten in izviren, ampak da je sploh postal iz ostrega s tem, da je odskočil za en slog nazaj. Res, da se to ne dá povsod dokazati, posebno v enosložnih besedah ne; ali pomisliti moramo, da se je naš jezik s časi mnogo premenil; da so na pr. tisti nemi glasovi na koncu, ki

jih nahajamo v stari slovenščini, namreč ъ in ѣ (**ДОМЪ, ЦѢТЬ**), brez dvojbe slabi ostanki pred jasno donečih glasov, morebiti: domu, ponti. Primeri latinski: domus, pons-pontis. Pa je morebiti stari naglasek bil: pònti in odtod pònti, pòntъ, pòt itd.

Tako se v nekterih krajih množtveni rodivnik od imena: môž govori: môži; ali premaknivši naglasek nazaj: môzi; in odtod, po odvrženem končnem i, mislim, je postalo: môž. (Dal. prih.)

Novi časniki.

* **СЛОВНИЦЪ**. — V Pragi izhaja vsacih 6 nedelj vseslovanski časopis, ki ga izdaja prof. F. J. Jezbera; mu je za cena avstrijske dežele po pošti 5 fl. na leto. Da vsak, kdor se želi naročiti na ta zanimivi časnik, zvé obsežek njegov in kako se zastran jezikov vreduje, podamo tu kazalo vseh treh listov, ki so dosihmal na svetlo prišli. Prvi list: 1) **Введение** (Uvod, wstep). 2) **Піснь о правдѣ**. 3) **О Слованехъ вообще** (česky). 4) **Уводъ къ литературѣ всѣхъ племенъ Слованскихъ** (česky). 5) **List fe sčytnym mojim slowjnskym pščijafščelant hohima lužicoma** (dolnolužicky). 6) **List ke všem kněžím, učitelům, spisovatelům a umělcům slovanským o tom, jak by tisícil etá upomínka na blahodárné působení apoštolův slovanských Kyrila a Methoda r. 1863 důstojně zasvětit se měla, s doplňky v jazyku staroslovanském, velkoruském, maloruském, bulharském, srbském, slovinském, polském, lužickém a j.** 7) **Смѣсь**.

Drugi list: 1) **Піснь о надѣји**. 2) **List z uhlu Jihoslavie a poznamenání k němu**. 3) **Увод к литературѣ всѣхъ племенъ слованскихъ**. 4) **Молитва Господня на всѣхъ славянскихъ нарѣчїяхъ**. (Modlitba Páně ve všech slavnských nářečích). 5) **Srbský článek „Има ли изгледа За споенъ книжевногъ езика кодъ Бугара, Срба, Хервата и Словенаца?“ s poznámkami v slovanských nářečích**. 6) **Библиографія: а) болгарскія книги**. 7) **Литературныя новости**. 8) **Narzecze polskie od X do XIV. wieku**. (Polský článek, písmem kyrilským). 9) **Смѣсь**.

Tretji list: 1) **Jaroslav ze Šternberka — básen v upomínku na slavné vítězství, jež Čechové a Moravané před šesti sty lety nad Mongoly obdrželi** (Písmem latinským i kyrilským). 2) **Десять заповѣдей Божїихъ на всѣхъ славянскихъ нарѣчїяхъ**. (Desatero Božích přikázání ve všech slovanských nářečích). 3) **Sveta brata Ciril i Metod slavjanska apostola i osnovatelja slovstva slavjanskoga** (spisal Matija Majar Ziljski, latinicom i cirilicom). 4) **Narzecze polskie od X. do XIV. wieku** (písmem kyrilským, dokončení). 5) **Библиографія: болгарскія книги**. 6) **Литературныя новости**. 7) **Смѣсь и т. д.**

* „Zvezda“ — se zove nov časnik lepoznanek, ki ga namerava izdavatı slavnoznanı pisatelj jugoslavenski J. Sundečić v Zadru. „Meni je potrebno samo 300 predplatnikah, da uredjivanje „Zvezde“ započeti mogu. Čim se ovaj broj skupi, „Zvezda“ će se na obzoru naše književnosti ukazati.“ Izhajal bo vsaki teden enkrat na veliki četvrtini. Cena celoletna ji je 5 gold. s poštino vred. Vse, kar sicer obsegajo listi beletristični, v prozi in poezii bo obsegala tudi „Zvezda“, med pesništvo ji bode na čelu stalo posebno domoljubno. V politiko se ne bo mešala. Gospod vrednik in izdavalatelj pričakuje naročnikov tudi iz zemlje slovenske ter želi, kar prej je mogoče, stopiti v kolo sestic svojih s poslovico svojo:

„Ja prosvietu in za bratsku slogu:
Svaka žrtva ugodna je Bogu.“

Nadjamo se, da bojo Slovenci radi segli po „Zvezdi.“ Naročnina za celo leto ali pol leta se pošilja na ure dništvo „Zvezde“ v Zadar (Zara).